

פרק כד

היאך היתה עמידת בני ישראל על יד ההר

1234567

1234567

1234567

“ויתיצבו בתחתית ההר” (שמות יט, יז).

כתב האבן עזרא, שעמדו במעמד הר סיני כמו שהציב משה את בניהם בשנת הארבעים בכרתו ברית עמהם (כוונתו לריש פרשת נצבים (דברים כט) “ראשיכם שבטיכם זקניכם” וכו’), בתחילה היו הבכורים הנגשים אל ה’, ואחריהם ראשי שבטיהם הם הנשיאים, ואחריהם הזקנים, ואחריהם השוטרים, ואחריהם כל איש ישראל, ואחריהם הטף ואחריהם הנשים, ואחריהם הגרים, ומשה ואהרן עברו את הגבול והיו בהר קרובים אל הכהנים^א.

אוצר החכמה

ובזוה“ק (יתרו פ”ב) אמרו שעמדו חמש דרגות בצד ימין וחמש דרגות בצד שמאל וז”ל הזוה“ק, “חמש דרגין לימינא וחמש דרגין

1234567

1234567

א) ומשה ואהרן עברו את הגבול והיו בהר קרובים אל הכהנים. — משמע דהכהנים לא עברו את הגבול. אבל דעת רש”י והוא ממכילתא שאף הכהנים הותרו להיות בהר, וז”ל רש”י (שמות יט, כד) ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך ת”ל ועלית אתה, אמור מעתה, אתה מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והכהנים מחיצה לעצמם, משה ניגש יותר מאהרן, ואהרן יותר מהכהנים, והעם כל עיקר אל יהרסו את מצבם לעלות אל ה’, עכ”ל רש”י. וכתב האורה“ח הק’ (שמות יט, כד) שחזר הקב”ה להתיר עלית אהרן והכהנים בחלק מן ההר והתיר גבול מההר לאהרן וגבול לכהנים, ולעם כל ההר באיסור, עיי”ש.

והזקנים לדעת המד”ר (במדבר פי”ד לקראת סוף הפרק) הותרו לעלות, וז”ל המדרש שם, “אוציא את ישראל שלא כשרו לעלות בהר ולא אוציא את הזקנים שכשרו לעלות בהר”, משמע שהותר גם לזקנים חלק בהר.

וכן בכמד”ר פט”ו מוכח שהותרו הזקנים לעלות וז”ל, “שאף הם (הזקנים) הקלו ראשם בעלותם להר סיני כשראו את השכינה וכו’ ומפני שהיה יום מתן תורה חביב לפני הקב”ה לפיכך לא רצה לפגוע בהם בו ביום לעשות פרצה בהן” הרי שעלו ביום מתן תורה להר סיני.

לשמאלא הה"ד (דברים כט) "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם, שבטיכם, זקניכם, ושוטריכם, כל איש ישראל", ^{לפי}הא חמש דרגין לימינא, וחמש דרגין לשמאלה היינו דכתיב (שם) טפכם, נשיכם, וגרך אשר בקרב מחנך^{לפי}, מחטב עציך עד שואב מימך, הא חמש דרגין לשמאלא".

ועוד אמרו שם שהיו עומדים תחומים תחומים. וז"ל הזוה"ק, "הו קימין שורין שורין תחומין תחומין" (היו עומדים שורות שורות ותחומים תחומים), משמע לכל דרגא היה תחום משלה ולא נכנסו זה בתחום חבירו.

ובפרקי דר"א (פרק מ"א) איתא, "ר' פנחס אומר וכו' עמדו ישראל בהר סיני ערוכים האנשים לבד והנשים לבד".

ובשהש"ר (פ"ד), מבעד לצמתך — שהיו מצמצמין (מחוברים יחד) עצמן על כל דבור ודבור, ולא היו עומדים באלירא (קלות ראש) אלא ביראה ורתת חיע.

אוצר החכמה

ב) וגרך אשר בקרב מחנך. — אין אלו הערב רב, דכוזה"ק פרשת נשא (דף קכה. ב) אמרו שלא היו על יד ההר בשעת הדברות, וז"ל הזוה"ק, וערב רב כגוונא דאיתמר בהון (שמות כ) "וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק". הכי יהון רחיקין מן פורקנא. עכ"ל (וערב רב כמו שנאמר בהם בשעת הדברות וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק, כן יהיו רחוקים מן הגאולה), הרי שעמדו שלא במקום בני ישראל אלא מרחוק.

וכן כתב הרמב"ן (שמות י"ט. ב) וז"ל, "ויתכן שהבדילו מתוכם כל האספסוף אשר בקרבם, וחנו בני ישראל לבדם לפני ההר, וערב רב אחריהם, כי לישראל יתן התורה כמו שאמר "כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל".